

HELENA SŁOTWIŃSKA

CELEBRACJE LITURGICZNE W KATECHEZIE PARAFIALNEJ

Program Katechezy Parafialnej Młodzieży Szkół Ponadgimnazjalnych, opracowany przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i Radę do Spraw Rodziny Konferencji Episkopatu Polski¹, oprócz założeń wstępnych (1) i tematyki (2) oraz uwag dotyczących jego korelacji z przygotowaniem do małżeństwa i życia w rodzinie (4), zawiera także bardzo ważne wskazania dotyczące organizacji katechezy (3). Wskazania te mówią o formach organizacji katechezy, o zespole katechetycznym, o środkach dydaktycznych oraz o rozwiązaniach metodycznych. Dla tej postaci katechezy bardzo istotne znaczenie ma specyficzna metodyka. Chodzi głównie o stosowanie metod, które nie koncentrują się na przekazie treści intelektualnych, lecz wspomagają katechizowanych w kształtowaniu umiejętności i zmierzają do stymulowania zmian w ich osobowości. Są to metody pobudzające aktywność katechizowanych, a więc metody praktyczne, organizowanie paraleli z udziałem małżonków oraz metody umożliwiające katechizowanym poznanie autentycznych świadectw życia chrześcijańskiego². *Program* proponuje również „sięganie po metody biblijne właściwe dla katechezy ciągłej” oraz odwoływanie się do „metod liturgicznych, takich jak: celebracje, medytacje, różnorodne formy modlitewne”. Uzasadniając konieczność wprowadzenia wymienionych metod, podkreśla, że stwarzają one „możliwość przeżywania i interioryzacji poznawanych prawd we wspólnocie eklezjalnej”, co z kolei „gwarantuje właściwy przebieg inicjacji chrześcijańskiej”³.

Prof. dr hab. HELENA SŁOTWIŃSKA – kierownik Katedry Katechetyki Integralnej w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 33/26, 20-049 Lublin; e-mail: helena.slotwinska@kul.pl

¹ Kraków 2004 [dalej skrót: PKP].

² PKP s. 18.

³ Tamże.

1. TREŚCI OMAWIANE W KATECHEZACH PARAFIALNYCH

Treści zaproponowane do omówienia w katechezach parafialnych w czterech blokach tematycznych poruszają następujące zagadnienia:

1. „«Abyście byli jedno» – rola wspólnoty w życiu człowieka”: człowiek jako istota społeczna; rodzina jako Kościół domowy; rodzina wprowadzająca w liturgię; wspólnota rodzinna miejscem przekazywania wiary; wspólnota rodzinna kształtująca postawy wobec świata – ekologia, wobec ojczyzny – patriotyzm; rodzina i wspólnota parafialna; wspólnota rodzinna i grupy rówieśnicze);

2. „«Bądźcie doskonali...» – wzrost dojrzałości chrześcijańskiej”: więź z Chrystusem wynikająca z chrztu i bierzmowania; człowiek wobec wezwania Bożego – tajemnica powołania chrześcijańskiego; wielość powołań w Kościele; cnoty moralne jako konsekwencja umiłowania Chrystusa; prawda, wolność, sumienie; dojrzałość jako zdolność do kierowania własnym życiem);

3. „«Będziesz miłował...» – rola więzi w konstituowaniu wspólnoty”: męskość i kobiecość; dar rodzicielstwa; czystość przejawem dojrzałości i odpowiedzialności w sferze płciowej; wybór, akceptacja, odpowiedzialność; od zakochania do miłości dojrzałej; narzeczeństwo jako czas przygotowania do małżeństwa);

4. „«Ślubuję ci miłość...» – wspólnota małżeńska w Chrystusie”: małżeństwo jako sakrament; zaręczyny – sens i obyczaje; liturgia słowa – czytania, modlitwa powszechna; elementy liturgii sakramentu małżeństwa – przysięga małżeńska, błogosławieństwa małżonków; symbolika znaków obrzędowych – obrączka, stuła, welon, wianek⁴.

2. ZNACZENIE CELEBRACJI LITURGICZNYCH W KATECHEZIE

Program Katechezy Parafialnej, postulując odwoływanie się do metod liturgicznych w katechezie parafialnej, wymienia – jak już wspomniano – celebracje, medytacje i różnorodne formy modlitewne. Ze względu na ograniczenia, jakie narzuca forma artykułu, ograniczymy się do uwzględnienia jedynie celebracji liturgicznych jako wspierających niektóre katechezy para-

⁴ PKP s. 11-16.

fialne. Celebracje te bowiem, podobnie jak i inne elementy pasterskiej misji Kościoła, mają również aspekt katechetyczny, tzn. zarówno przygotowują do katechezy, jak i z niej wynikają⁵.

2.1. POJĘCIE CELEBRACJI LITURGICZNYCH

Według *Słownika języka polskiego* „celebra” to „uroczyste odprawianie nabożeństwa, obrzędu; nabożeństwo odprawiane szczególnie uroczyście”; natomiast „celebracja” to „zachowanie (się), wykonywanie czegoś szczególnie uroczyście, z namaszczeniem, przesadną powagą, sztywnością”. Jeżeli zaś chodzi o czasownik „celebrować”, to *Słownik* tłumaczy go następująco: „odprawiać nabożeństwo, obrzęd, zwłaszcza uroczyście oraz zachowywać się, robić coś uroczyście, z namaszczeniem, ze szczególną powagą”⁶.

Celebracja liturgiczna (łac. *celebratio*, *-onis* f. ‘wspaniały obchód, uroczystości; odprawianie Mszy św.’), mówiąc najogólniej, jest sprawowaniem każdej czynności liturgicznej (Msza św., sakramenty, sakramentalia, Liturgia Godzin), zarówno przez zgromadzenie liturgiczne pod przewodnictwem jego przewodniczącego (główny celebrans), jak i przez jednego celebransa⁷. *Katechizm Kościoła Katolickiego* określa celebrację sakramentalną jako „spotkanie dzieci Bożych z Ojcem w Chrystusie i Duchu Świętym; spotkanie to wyraża się jako dialog przez czynności i słowa” (KKK 1153). Osnowę tej celebracji stanowią słowa, czynności i znaki⁸. Za ich pośrednictwem w celebracji wspomina się wielkie dzieła Boże w bardziej lub mniej rozwiniętej anamnezie. Nie do zastąpienia jest tutaj rola Ducha Świętego, który zarówno wyjaśnia zdarzenia zbawcze⁹, jak i daje ich zrozumienie¹⁰. Celebracja liturgiczna odnosi się zawsze do zbawczych interwencji Boga w historii¹¹. To wspomnianie wydarzeń zbawczych z historii ma jednak charakter wspomnienia uobecniającego, „gdyż Misterium Paschalne Chrystusa jest celebrowane, a nie powtarzane”. Powtarzane są jedynie poszczególne celebracje. Pamiętać jednak należy, że „w każdej z nich następuje wylanie Ducha Świętego,

⁵ Por. KKK 6.

⁶ *Słownik języka polskiego*. Red. M. Szymczak. Warszawa 1978 s. 235-236.

⁷ Por. Z. W e d e r. *Celebra*. EK t. 1 kol. 1389; R. P i e r s k a ł a. *Ars celebrandi w odnowionej liturgii*. W: *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*. Red. R. Pierskała, R. Pośpiech. Sympozja 24. Opole 1997 s. 93.

⁸ Por. KKK 1101.

⁹ Por. KKK 1100.

¹⁰ Por. KKK 1101.

¹¹ Por. KKK 1103.

który aktualizuje jedyne Misterium” Chrystusa¹². Stąd też anamneza i epikleza stanowią centrum każdej celebracji liturgicznej, a zwłaszcza Eucharystii¹³.

Każda celebracja liturgiczna – wspólne celebrowanie kultu Bożego, a przede wszystkim sakramentów – zapewnia jedność Kościoła pielgrzymującego, a równocześnie jest – oprócz wyznania jednej wiary otrzymanej od Apostołów i sukcesji apostoelskiej za pośrednictwem sakramentu święceń – trzecim podstawowym widzialnym znakiem tej jedności¹⁴.

„Liturgię celebryje cała wspólnota Kościoła – wspólnota ochrzczonych, „Ciało Chrystusa zjednoczone ze swoją Głową”¹⁵. W celebracji liturgii zatem „całe zgromadzenie jest «liturgiem», każdy jednak według swojej funkcji, ale «w jedności Ducha», który działa we wszystkich” (KKK 1144)¹⁶. Kościół jest prawdziwym szafarzem misterium Bożych (KKK 1117). On to w celebracji liturgii sakramentalnej, rozdziela owoce Misterium Paschalnego Chrystusa¹⁷. „W celebracji liturgicznej Kościół jest sługą na obraz swojego Pana, jedynego «Liturga» (por. Hebr 8, 2. 6), uczestnicząc w Jego kapłaństwie (kult), które ma charakter prorocki (głoszenie słowa) i królewski (służba miłości)” (KKK 1070).

Celebracja liturgiczna, będąca „spotkaniem dzieci Bożych z Ojcem w Chrystusie i Duchu Świętym”, ma również formę spotkania, które wyraża się jako „dialog przez czynności i słowa”¹⁸.

2.2. DIALOGICZNY CHARAKTER CELEBRACJI LITURGICZNYCH

Celebracje liturgiczne zwykle przebiegają według pewnego schematu: zaczynają się czytaniem Pisma świętego, później są śpiewy i na końcu modlitwa. Stanowi ona fazę szczytową w tym schemacie, ponieważ jest celem zgromadzenia.

W owym schemacie jest widoczne pierwszeństwo Bożego działania przed działaniem ludzkim. Zanim bowiem człowiek będzie mówił do Boga, czyli będzie się modlił, najpierw mówi do niego Bóg. Dlatego też na początku jest czytanie Pisma świętego.

¹² Por. KKK 1104.

¹³ Por. KKK 1106.

¹⁴ Por. KKK 815.

¹⁵ Por. KKK 1140; 1141.

¹⁶ Por. T. S i n k a. *Podział funkcji w Zgromadzeniu liturgicznym*. W: *Mysterium Christi*. T. 3: *Msza Święta*. Red. W. Świerżawski. Kraków 1992 s. 170 n.

¹⁷ Por. KKK 1076.

¹⁸ Por. KKK 1153.

Śpiew następujący po słowie Bożym jest wyrazem przyjęcia Bożego orędzia z wiarą i z wdzięcznością oraz z radością w sercu. Dopiero w takim klimacie następuje spontaniczny odruch serc zgromadzonych w postaci modlitwy. Podmiotem tej modlitwy jest cały Kościół, reprezentowany przez konkretne zgromadzenie liturgiczne, pod przewodnictwem kapłana. I właśnie ta modlitwa zgromadzenia następnie zostaje zebrana przez kapłana w „kolekcje” (*colligo*, -ere ‘zbieram’; por. „kolekcja”) i skierowana do Boga Ojca, przez Jezusa Chrystusa, Pana i Pośrednika. Stąd po wezwaniu do modlitwy: „Módlmy się” następuje chwila modlitewnej ciszy, w której modli się całe zgromadzenie liturgiczne.

Powyższy plan liturgicznych celebracji odpowiada chrześcijańskiej ekonomii zbawienia. Według niej od Boga wychodzi zbawienie, objawiające słowo (czytania biblijne). Słowo Boże porusza ludzkie serca i budzi w nich oddźwięk w postaci śpiewu, który jest medytacją nad tym słowem – przyswajaniem go, asymilacją („Maryja zachowywała wszystkie te słowa w swoim sercu” – Łk 2, 19). A odpowiedzią skierowaną do mówiącego Boga jest modlitwa. O tym dialogicznym charakterze celebracji liturgicznych Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium* mówi: „W liturgii bowiem Bóg przemawia do swego ludu, Chrystus w dalszym ciągu głosi Ewangelię, lud zaś odpowiada Bogu śpiewem i modlitwą” (KL 33).

Należy tutaj zaznaczyć, że nie można ujmować zbawczego dialogu w sposób antropocentryczny, w schemacie: my mówimy do Boga, a następnie Bóg mówi do nas; my składamy Bogu dary, a później Bóg oddaje nam dary przeliczone w Komunii św. Ten schemat bowiem przypisuje inicjatywę w dialogu człowiekowi, a nie Bogu. Tymczasem w tej dziedzinie sytuacja jest zupełnie odwrotna: Bóg zawsze jest pierwszy w działaniu i w uświęcaniu oraz w zbawianiu człowieka.

3. CELEBRACJE LITURGICZNE W KATECHEZACH PARAFIALNYCH

Każda z czterech grup tematycznych, wymienionych przez *Program Katechezy Parafialnej Młodzieży Szkół Ponadgimnazjalnych*, zawiera konkretne treści do omówienia. Niektóre z nich staną się bardziej czytelne, jeżeli zostaną przekazane katechizowanym w odpowiednich celebracjach liturgicznych.

3.1. CELEBRACJE LITURGICZNE W PIERWSZEJ GRUPIE TEMATYCZNEJ

Celem przekazu treści zgromadzonych w pierwszej grupie tematycznej: „Abyście byli jedno» – rola wspólnoty w życiu człowieka” jest „ukazanie znaczenia i sensu wspólnoty, wprowadzenie w warunki jej funkcjonowania, prowadzenie do nabywania umiejętności życia we wspólnocie oraz kształtowanie postawy odpowiedzialności za wspólnotę”. To z kolei „prowadzić ma do przyjęcia postawy komunijnej i solidarnego odniesienia do osób tworzących wspólnotę oraz zachęcić do przewyciężania postaw egoistycznych”¹⁹. Wsparcia celebracjami liturgicznymi potrzebują zwłaszcza – jak się wydaje – katechezy poruszające takie treści jak „człowiek jako istota społeczna” oraz „rodzina jako Kościół domowy”.

3.1.1. Wśród treści podanych w pierwszej grupie tematycznej już pierwsze zagadnienie, noszące temat: „Człowiek jako istota społeczna”, domaga się odpowiedniej celebracji, która podkreśli prawdę o elementach budujących i niszczących wspólnotę. Tę prawdę bardzo dobrze zilustruje celebracja obrzędów wstępnych Mszy św. (śpiew na wejście, znak krzyża, pozdrowienie wiernych, akt pokuty, formuła „Panie, zmiłuj się nad nami”, kolekta)²⁰. Obrzędy te uświadamiają katechizowanym fakt, że od momentu chrztu świętego tworzą wspólnotę Ludu Bożego, dla której największym nieszczęściem jest grzech. Pogłębiają oni jednocześnie jedność z Bogiem i wzajemnie między braćmi i siostrami w Panu.

Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium* podkreśla prawdę, że nasz udział w Eucharystii powinien być czynny, pobożny i świadomy²¹. Świadome zaś uczestnictwo zakłada najpierw uświadomienie sobie swojej sytuacji dziecka Bożego, które żyje w Kościele, w wielkiej wspólnocie Ludu Bożego. Pomaga w tym już na samym początku znak krzyża, czyniony palcami zwilżonymi wodą święconą przy wejściu do kościoła. Przypomina on bowiem chrzest święty – bramę, przez którą katechizowani weszli do Kościoła, wielkiej rodziny dzieci Bożych. Ponownie prawdę tę przypomina także znak krzyża na początku Mszy św. oraz niedzielne pokropienie wodą święconą.

Druga prawda, którą należy sobie uświadomić już na początku Mszy św., w akcie pokuty, to destrukttywne dla wspólnoty skutki grzechu. Każdy grzech jest raną – mniejszą lub większą – zadaną Kościołowi jako wspól-

¹⁹ PKP s. 11-12.

²⁰ *Mszal rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 [dalej skrót: MR 1986] s. 2*-11*.

²¹ Por. KL 48.

nocie. Podczas spowiedzi należy oskarżyć siebie za grzechy zarówno przed Bogiem Wszechmogącym, jak i przed wspólnotą – przed braćmi i siostrami. Grzech jest także zawsze przeszkodą w realizacji powołania wspólnoty Ludu Bożego do bycia światłem dla świata, solą dla ziemi czy miastem postawionym na górze (por. Mt 5, 13-16).

Sama świadomość jedności całego Ludu Bożego, którą daje chrzest święty, nie wystarczy do tego, by rzeczywiście być wspólnotą. Nie wystarczy także uświadamianie sobie prawdy o grzechu. Właśnie tutaj – w Obrzędach wstępnych – trzeba nieustannie tę jedność pogłębiać, wykorzystując to wszystko, co owej jedności służy i ją umacnia. Trzeba też nieustannie oczyszczać się z grzechów i podejmować zdecydowaną walkę z każdym złem.

Spośród różnych elementów składających się Obrzędy wstępne należy szczególnie podkreślić rolę śpiewu i modlitwy w tworzeniu i umacnianiu wspólnoty. Nie ma najmniejszej wątpliwości, że wspólna modlitwa na pewno przyczynia się do powstania wspólnoty duchowej. Mowa jest ze swej istoty czymś, co ma charakter społeczny. Osoba mówiąca zawsze coś komunikuje, otwiera się i w ten sposób zaprasza do dialogu. Mówiąc zaś wspólnie z innymi przez stosowanie we Mszy św. aklamacji i dając na nie odpowiedzi, przeżywa swoje członkostwo w społeczności, swoje bycie społecznością i swoją odpowiedzialność za tę konkretną społeczność. Śpiew to nic innego jak mowa spotęgowana, podniosła i uroczysta. Śpiew jest czynnikiem tworzącym wspólnotę. W Obrzędach wstępnych Mszy św. należy podkreślić szczególną rolę wspólnototwórczą pieśni na wejście.

Modlitwa i śpiew jednak nie wytworzą wspólnoty w sposób automatyczny, jeżeli u zgromadzonych na Eucharystii nie będzie szczerzej woli bycia wspólnotą, czyli chęci życia we wzajemnej miłości. W tym celu należy najpierw przezwyciężyć to wszystko, co dzieli, odrzucić wszelkie niechęci, zagniewania i niezgody. Należy odpowiedzieć na polecenie Jezusa Chrystusa, wypowiedziane w Kazaniu na Górze: „Jeśli więc przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam wspomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przed ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim! Potem przyjdź i dar swój ofiaruj” (Mt 5, 23-24). Przechodząc do strony pozytywnej, szczerza wola bycia wspólnotą objawia się w szczerzej trosce o drugiego człowieka, o jego potrzeby zarówno duchowe, jak i materialne, dostrzeganie w bliźnich braci i siostr. Taką idealną wspólnotę pierwotnego Kościoła opisują Dzieje Apostolskie: „Jeden duch i jedno serce ożywiało wszystkich wierzących. Żaden nie nazywał swoim tego, co posiadał, ale wszystko mieli wspólne” (Dz 4, 32). Instrukcja Świętej Kongregacji

Obrzędów *Eucharisticum mysterium* z 25 maja 1967 r., omawiając „Sprawowanie Pamiątki Pana” (część II), mówi m.in. właśnie o „znaczeniu jedności wspólnoty w odprawianiu Mszy św.” (nr 16), o „unikaniu rozbicia wspólnoty wiernych i rozproszenia jej uwagi” (nr 17) oraz o „urabianiu poczucia wspólnoty powszechnej i miejscowej” (nr 18). Bardzo zobowiązujące jest następujące polecenie: „W sprawowaniu Eucharystii należy tak rozwijać poczucie wspólnoty, by każdy czuł się zespolony z braćmi we wspólnocie Kościoła zarówno miejscowego, jak i powszechnego, a w pewnej mierze nawet ze wszystkimi ludźmi. Wszak Chrystus w ofierze Mszy św. wydaje siebie samego za zbawienie całego świata, a zgromadzenie wiernych jest obrazem i znakiem jedności rodzaju ludzkiego w Chrystusie jako Głowie” (nr 18).

Szczególnego podkreślenia wymaga prawda, że jedność i wspólnotę między ludźmi oraz wspólnotę ludzi z Bogiem niszczył i ciągle niszczy grzech. Prawda o społecznym charakterze każdego grzechu, który zadaje ranę Kościołowi, niszczy jedność z Bogiem i ludźmi, powinna mobilizować katechizowanych do podejmowania ciągłego trudu oczyszczania się z grzechów w akcie pokuty²² nie tylko dla siebie, ale także właśnie dla dobra wspólnoty.

Uprzywilejowanym miejscem wzrastania osoby ludzkiej, czyli stawania się coraz bardziej osobą, jest wspólnota eklezjalna. Osoba może oddać się wspólnocie Kościoła całkowicie, ponieważ ma zapewnione to, że nie straci ona swojej samodzielności. Również wspólnota Kościoła oddaje wszystko osobom, z których się składa. Relacja osoby i wspólnoty kościelnej jest więc przeżywaniem budzenia się Kościoła w człowieku, czyli życiem osoby w tej wspólnocie²³.

Celebracja aktu pokuty ze Mszy św. będzie kształtować u katechizowanych postawę „odpowiedzialności za wspólnotę” i będzie wsparciem dla katechety w budzeniu u młodzieży potrzeby „odpowiedzialności za wspólnotę rodzinną i eklezjalną”²⁴.

3.1.2. Celebracja obrzędu „Dorocznego błogosławieństwa rodzin w ich domach”²⁵, może być pomocna w przybliżaniu treści o rodzinie jako Koś-

²² W. Głowa. *Eucharystia. Msza święta i kult tajemnicy eucharystycznej*. Przemyśl 1997 s. 161-163.

²³ *Kościół Pana (Jesus Christus. Geistliches Wort. Die Kirche des Herrn)*. Tłum. K. Wierszykowski. Warszawa 1988 s. 108: „W końcu jednak musimy sobie powiedzieć, i to z wielką powagą, że «Kościołem» jest każdy, kto się do niego przyznaje. Każdy z nas objawia Chrystusa i każdy Go zasłania” (cyt. za: K. Góźdz. *Teologia człowieka*. Lublin 2006 s. 150).

²⁴ PKP s. 12.

²⁵ *Obrzędy Błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1994 [dalej skrót: Obł] s. 35-43.

ciele domowym. Zagadnienie to jest również przeznaczone do omówienia w pierwszej grupie tematycznej²⁶. „Doroczne błogosławieństwo rodzin w ich domach” związane jest zwykle z wizytą duszpasterską (kolędą) i dlatego jest bliskie sercu każdego z katechizowanych. Celebracja takiego obrzędu w grupie katechetycznej wskazuje, że fundamentem życia dla rodzin osób katechizowanych jest słowo Boże i zasady chrześcijańskiego życia²⁷.

Podczas kolędy sam Chrystus, w osobie duszpasterza, wstępuje do rodziny – domowego Kościoła, przynosząc jej pokój i radość. Te bezcenne dary zgromadzona rodzina otrzymuje zwłaszcza dzięki czytaniu słowa Bożego i modlitwie Kościoła²⁸. Rodzina, jeżeli jest otwarta na Boże dary, otrzymując Boże błogosławieństwo może powiedzieć – tak jak to było w przypadku odwiedzin Chrystusa w domu Zacheusza (por. Łk 19, 1-10) – dziś zbawienie stało się udziałem naszego domu.

Refleksja członków rodziny nad zaproponowanym tekstem przypowieści o domu zbudowanym na skale (por. Mt 7, 24-28) ma za zadanie doprowadzić do poszukiwania mocnego fundamentu pod budowlę, jaką jest rodzina. Tekst ten równocześnie wskazuje na słowo Boże, które ma być nie tylko usłyszane przez członków rodziny, ale także przez nich wykonane. Dopiero taka rodzina tworzy jeden zwarty i dobrze funkcjonujący organizm, na wzór Mistycznego Ciała Chrystusa – Kościoła (por. Ef 4, 1-6). I rzeczywiście staje się ona małym czy domowym Kościołem. Prawzorem takiej rodziny jest wspólnota pierwotnego Kościoła Jerozolimskiego, którego życie wyrażało się w trwaniu przy nauczaniu Apostołów, w jedności, w uczestnictwie w Eucharystii i w modlitwach (por. Dz 2, 44-47). Sprawowanie służby Bożej, a szczególnie Ofiary Eucharystycznej²⁹, jest dla rodziny chrześcijańskiej źródłem nie kończącej się radości (por. Ps 100 (99), 1-2. 3. 4-5). W poczuciu wdzięczności zatem, rodzina powinna wychwalać Boga i głosić wszystkim, że On jest Stwórcą całego świata i najwyższym Władcą (por. Ps 148, 1-2. 3-4. 12-13).

Sakrament chrztu świętego, jaki miał miejsce w życiu członków danej rodziny i przemienił ją w domowy Kościół, pociąga za sobą stosowanie odpowiednich zasad w życiu i praktykowania takich cnót jak: serdeczne miłosierdzie, dobroć polegająca na wyczuleniu na potrzeby innych, pokora, łagodność, cierpliwość oraz wzajemne wybaczenie sobie win. Wszystkie te

²⁶ PKP s. 12.

²⁷ Zob. H. Słowińska. *Błogosławieństwa osób w katechezie*. Lublin 2007 s. 196-198.

²⁸ Por. OBł 76.

²⁹ Jan Paweł II. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* nr 57.

cnoty doprowadzają do doskonałej miłości, dlatego każda z nich – konieczna w życiu chrześcijańskim – musi kierować się miłością. To z kolei, jako owoc, daje Chrystusowy pokój. Chcąc ten dar pokoju zachować na stałe, należy praktykować dość rzadką dzisiaj cnotę, jaką jest wdzięczność. Dla członków rodziny, w której życie oparte jest na zachowywaniu takich cnót, można stawiać różne wymagania. I nie będą one dla nich ciężarem ponad siły, ale będą radosną służbą innym. Dzięki tej właśnie chrześcijańskiej formie życia żony będą posłuszne mężom, mężowie będą miłować swoje żony. Dzieci będą posłuszne swoim rodzicom nie ze strachu przed ich surowym gniewem, ale dlatego, że takie postępowanie podobna się Bogu (por. Kol 3, 12-25). Tak żyjąca rodzina staje się najlepszym środowiskiem odczytania i formowania powołania do służby w Kościele. I tak jak świadectwo Jana Chrzyciela dane o Chrystusie, spowodowało, że jego dotychczasowi uczniowie Andrzej i Jan, poszli za Jezusem (por. J 1, 35-39), tak samo dobre świadectwo o Chrystusie i Kościele dane przez rodziców ma wielki wpływ na powołanie apostołskie ich dzieci.

Celebracja ta ma na celu kształtowanie postawy odpowiedzialności za wspólnotę rodzinną i znacznie pomoże katechecie w budzeniu potrzeby odpowiedzialności za tę wspólnotę u katechizowanych, a także w umacnianiu postawy świadectwa chrześcijańskiego³⁰.

3.2. CELEBRACJE LITURGICZNE W DRUGIEJ GRUPIE TEMATYCZNEJ

Zagadnieniom, jakie zostały przewidziane do omawiania w drugiej grupie tematycznej: „Bądźcie doskonali...” – wzrost dojrzałości chrześcijańskiej”, wyznaczono jako cel „wspomaganie katechizowanego w przeżywaniu osobistego spotkania z Jezusem Chrystusem i ukazanie Go jako punktu odniesienia całej egzystencji chrześcijańskiej”. Ponadto katecheza chce być pomocą w daniu właściwej odpowiedzi przez katechizowanego na swoje powołanie chrześcijańskie oraz w kształtowaniu dojrzałej postawy ludzkiej i chrześcijańskiej. Powinno się to dokonywać „w atmosferze modlitwy i spokojnej refleksji”³¹. Wprost idealnym miejscem dla modlitwy i spokojnej refleksji jest celebrowanie Liturgii Godzin. Dlatego też należy zachęcać katechizowanych do praktykowania takiej celebrowacji. Wprawdzie najważniejszymi godzinami modlitewnymi są Jutrznia i Nieszpory, ale dla rozmiłowania uczestników katechizacji w tej formie celebrowacji liturgicznej, należy

³⁰ PKP s. 12.

³¹ PKP s. 13.

rozpocząć od Modlitwy przez spoczynkiem nocnym – Komplety. W tym celu należy wskazać katechizowanym tę godzinę modlitewną jako ich „pacierz” wieczorny.

3.2.1. Celebracja Komplety³² jest doskonałą pomocą dla nawiązania więzi z Chrystusem, wynikającej z chrztu i bierzmowania. Modlitwa ta będzie przede wszystkim wspierać katechizowanego w pogłębianiu osobowej relacji z Chrystusem³³.

Kompleta, jako ostatnia modlitwa każdego dnia, odmawiana przed nocnym spoczynkiem, nieustannie daje temu, kto się nią modli, okazję do poważnej rozmowy z Bogiem. Jest to rozmowa człowieka mającego serce „skruszone i upokorzone”, ale także serce pełne ufności, wiary, nadziei i miłości. Powinna to być także rozmowa człowieka świadomego dobrze spełnionych przez siebie zadań i obowiązków wyznaczonych mu przez Boga, jego Pana i Stwórcę.

Modlitwa ta wzywa do jakiegoś „skompletowania”, podsumowania do-tychczasowego życia i jako taka jest modlitwą budzącą nadzieję. Wszystkie psalmy wykorzystane w Komplecie (4; 16; 31, 2-6; 86; 88; 91; 130; 134; 143, 1-11) są modlitwami budzącymi nadzieję w Bogu. Należy także zauważyć, że tytuły psalmów, zarówno te, które ukazują człowieka będącego w ciężkim doświadczeniu (Ps 31, 2-6; 86; 88; 130; 143, 1-11), jak i te, które mówią o Bożej opiece (Ps 91), o tym, że Bóg jest najwyższym dobrem (Ps 16), że godzin jest, by Mu składano dziękczynienie (Ps 4), i to nawet nocą (Ps 134), wzywają wszystkich, którzy mają się modlić, do złożenia całej swojej nadziei w Bogu i do zupełnego oparcia się na Nim. Również zdania z Nowego Testamentu umieszczone przed psalmami to także ważne elementy składowe Komplety, budzące nadzieję w Bogu.

Pośród krótkich czytań na największą uwagę zasługuje czytanie z poniedziałku (1 Tes 5, 9-10), które wzywa do wyzbycia się lęku i niepewności zarówno o swój los, jak i o los tych, którzy od nas odeszli. Podstawą do nabycia takiego stanu ducha jest fakt, że „Bóg nas przeznaczył do osiągnięcia zbawienia”. Wielką nadzieję budzi codzienne responsorium: „W ręce Twoje, Panie, powierzam ducha mego...”, wzięte z psalmu 30 (w. 6), którego treścią jest bezgraniczne oddanie siebie Bogu. Wszystkie hymny z Komplety, przez swe konkretne prośby o opiekę, o udaremnienie zasadzek szatana, o zbawienie, o odczuwanie bliskości Boga nawet w czasie snu,

³² *Liturgia Godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. 1. Poznań 1982 s. 923 nn.

³³ PKP s. 13-14.

muszą także budzić nadzieję. Do tego samego stanu ducha skłaniają również prośby modlitw końcowych. Bóg proszony jest w nich m.in. o to, „aby był z nami tej nocy”, „aby tę noc napełnił swoim światłem” oraz „aby nawiedził nasz dom i oddalił od niego wszelkie wrogie zasadzki, a Jego aniołowie by nas strzegli w pokoju”. Ostatnim elementem Kompletu, który sprawia, że modlitwa ta budzi nadzieję, są antyfony Maryjne.

W Komplecie należy także zauważyć wezwanie do ciągłej gotowości na śmierć. Mroki nocy przywodzą na pamięć ciemności śmierci i dlatego w Komplecie łatwiej jest usłyszeć wezwanie do gotowości na śmierć i na spotkanie z Bogiem. To wezwanie kierują zwłaszcza psalmy (Ps 31, 2-6), kantyk Symeona (Łk 2, 29-32 – to akt przyjęcia śmierci), modlitwy końcowe (w poniedziałek, w piątek), formuła błogosławieństwa („Noc spokojną i śmierć szczęśliwą niech nam da Bóg wszechmogący, Ojciec i Syn, i Duch Święty”) i antyfony Maryjna „Witaj Królowo”. Należy również dodać, że oprócz tego podstawowego wezwania, tj. wezwania do gotowości na śmierć i na spotkanie z Bogiem, Komplet wzywa także do wszystkiego, co przyczynia się, aby ostateczne spotkanie z Bogiem było udane. Jest to wezwanie do wyrzucenia z serca gniewu (Ef 4, 26-27 – środa), do czujności (1 P 5, 8-9 – wtorek), świętości (1 Tes 5, 23 – czwartek), miłości (Pwt 6,4-7 – niedziela) i uwielbiania Boga (Ps 134 – niedziela).

Nie można udać się na nocny spoczynek, który kojarzy się z wiecznym odpoczynkiem i związanym z nim Sądem Bożym, bez rachunku sumienia, żalu za grzechy, postanowienia poprawy i duchowej Komunii św. Kończący się dzień jest dobrą okazją, by stanąć przed Bogiem w szczerości i w prawdzie, popatrzeć w świetle Ewangelii na to wszystko, czym był ten kończący się dzień wypełniony, a także popatrzeć na realizację swojego chrześcijaństwa, swoich zadań i obowiązków. Lepiej jest uprzedzić Sąd Boży nad sobą swoim sądem związanym z żalem za popełnione zło, mocnym postanowieniem poprawy i zjednoczeniem się z Chrystusem w duchowej Komunii św.

Komplet ma charakter modlitwy błagalnej głównie przez hymny, psalmy, krótkie czytania, antyfonę „Strzeż nas, Panie, gdy czuwamy” i modlitwy końcowe. Spośród psalmów Kompletu charakter błagalny mają zwłaszcza psalmy: 86, 130 i 143, 1-11. Psalm 86 (poniedziałek) jest błaganiem człowieka znajdującego się w różnych przeciwnościach. Prośby dotyczą ocalenia życia, zbawienia, rozradowania duszy, umocnienia Bożą siłą, nauczania spełniania woli Bożej i życia w Bożej bojaźni oraz wyświadczenia przez Boga jakiegokolwiek dobrodziejstwa, które będzie znakiem łaski Bożej. Drugi psalm ze śródowej Kompletu, Ps 130, należy do psalmów pokutnych.

Jest on gorącą modlitwą o miłosierdzie i aktem wiary w niewyczerpaną dobroć Bożą, która przewyższa ludzkie grzechy. Psalmem pokutnym jest także Ps 143, 1-11, w którym znajdują się prośby o zaniechanie sądu przez Boga, o łaskawość z Jego strony, o wybawienie od wrogów, o zachowanie przy życiu, wyrwanie z utrapień i o poznanie woli Bożej oraz jej wypełnianie.

W krótkim czytaniu wziętym z Księgi Jeremiasza (14, 9 – piątek) jest wzruszająca prośba skierowaną do Boga, aby pozostał ze swoim ludem i nigdy go nie opuszczał. W Starym Testamencie przebywanie Boga ze swoim narodem było zapowiedzią wewnętrznego związania się Boga z ludem Nowego Przymierza. Dlatego zupełnie inaczej czyta się dziś tekst Jeremiasza: „Ty jesteś wśród nas, Panie, a Twoje imię zostało wezwane nad nami” (14, 9). Ponieważ jednak grzech ciągle zagraża człowiekowi, a wraz z grzechem utrata Boga, dlatego zawsze aktualne będzie błaganie zawarte w tym tekście: „nie opuszczaj nas, Panie, nasz Boże”.

Antyfona „Strzeż nas, Panie, gdy czuwamy...”, do kantyku Symeona, jest prośbą o Bożą opiekę zarówno w czasie czuwania, jak i odpoczynku nocnego. Błaganie hymnów i modlitw końcowych dotyczą zarówno czasu najbliższego, tj. tej nocy, która jest przed nami, jak i dnia następnego, a nawet życia wiecznego. Bóg proszony jest o oddalenie zasadzek szatańskich, uwolnienie od wszelkiego zła, o sen spokojny, o ożywienie gorliwości i o zbawienie.

Kompleta ukazuje także właściwy charakter niedzieli i piątku. Niedziela ukazana jest jako dzień Zmartwychwstania i dzień odpoczynku. Jest zapowiedzią Paruzji i wiecznego odpoczynku dla tych, których Pan, przychodząc, zastanie czuwających. Nic zatem dziwnego, że w Komplecie tego dnia jest fragment z Apokalipsy (22, 4-5), który opisuje Jeruzalem czasów mesjańskich (21, 9 – 22, 15). Te dwa wiersze z 22 rozdziału Apokalipsy, wykorzystane w niedzielnej Komplecie, ukazują wspaniały los, jaki zgotował Bóg swoim sługom. Oglądanie Bożego Oblicza – to, czego nie dostał Mojżesz, za czym tęsknili Psalmiści – stanie się udziałem „Sług Pana”. Za odważne przyznawanie się do Boga zostaną naznaczeni na czołach imieniem Bożym (w. 4) i będą mieć aktywny udział w Królewskiej władzy Boga (w. 5). W świetle modlitw końcowych zarówno po I, jak i po II Nieszporach niedziel i uroczystości dzień Pański ukazuje się jako dzień Zmartwychwstania Chrystusa. Już w sobotę wieczorem, czyli po I Nieszporach niedziel i uroczystości przypadających w niedzielę, zanoszona jest prośba o Bożą opiekę w nocy, by móc w niedzielę z Bożą pomocą wstać i „radować się ze zmartwychwstania Chrystusa”. Modlitwa końcowa w Komplecie po II Nieszporach niedziel i uroczystości za najważniejszą czynność tego dnia

uważa uczczenie tajemnicy Zmartwychwstania Pana Jezusa Chrystusa. Natomiast w piątek akcent pada na śmierć Jezusa Chrystusa. Prośba zawarta w modlitwie końcowej tego dnia zwraca uwagę na związek między powstaniem do nowego życia z Chrystusem, a naśladowaniem Go w umieraniu.

Ostatnia modlitwa dnia nacechowana jest myślą o śmierci i Sądzie Bożym. Kończy się ona oddaniem siebie w ręce Maryi, wyrażonym za pomocą antyfon maryjnych. W okresie wielkanocnym jest to zawsze antyfona „Królowo nieba, wesel się, Alleluja” (OWLG 92). Natomiast na pozostałe dni roku kościelnego przewidziano pięć antyfon: „Matko Odkupiciela”, „Witaj, niebios Królowo”, „Witaj, Królowo, Matko miłosierdzia”, „Pod Twoją obronę uciekamy się” i „Bogarodzica, Dziewica”. Matka Boga i Matka ludzi jest tutaj proszona o wstawiennictwo u Boga, o pomoc dla tych, którzy upadają, o ratunek dla grzeszników, o wybawienie człowieka od wszelkich złych przygód i o umożliwienie oglądania po śmierci Chrystusa, o „zbożny pobyt” na świecie, a po „żywocie” o „rajski przebyt”.

Ufność w przemożne wstawiennictwo Maryi mają wzmocnić m.in. różne tytuły, jakie Matka Najświętsza otrzymuje w tych antyfonach. Są to: „Bogurodzica, Dziewica”, „Święta Matka Odkupiciela”, „Święta Boża Rodzicielka”, „Panna chwalebna i błogosławiona”, „zawsze Dziewica”, „Brama niebios”, „Gwiazda morza”, „Królowa nieba”, „Pani aniołów”, „Nasza Królowa”, „Matka miłosierdzia”, „Życie, słodycz i nadzieja nasza”, „Orędowniczka nasza”, „łaskawa, litościwa i słodka Panna”³⁴.

Wszystkie podstawowe treści teologiczne Kompletu: budzenie nadziei, wezwanie do gotowości na ostateczne spotkanie z Bogiem, skruszenie serca, błaganie, ukazanie właściwego charakteru niedzieli i piątku oraz maryjność tej ostatniej modlitwy dnia zdecydowanie przemawiają za tym, aby ukazać katechizowanym właśnie Kompletę jako modlitwę wspierającą ich w pogłębianiu osobowej relacji z Chrystusem.

3.3. CELEBRACJE LITURGICZNE W TRZECIEJ GRUPIE TEMATYCZNEJ

Treści proponowane w trzeciej grupie tematycznej: „«Będiesz miłował...» – rola więzi w konstituowaniu wspólnoty” obejmują omówienie podstawowych więzi międzyludzkich oraz ukazują znaczenie więzi wspólnotowych dla rozwoju osoby ludzkiej i realizacji przez nią swojego powołania. Świadomość roli, jaką w życiu wspólnoty odgrywają owe więzi, będzie

³⁴ Zob. W. G ł o w a, *Modlitwa Liturgiczna, Liturgia Godzin*, Przemyśl 1996 s. 210-217.

uwrażliwiać katechizowanych na wagę podejmowanych przez nich codziennych wyborów. Odkrycie przez młodych roli osobistej relacji z Chrystusem, umożliwiającej wkraczanie w misterium przykazania miłości Boga i bliźniego, ma fundamentalne znaczenie dla budowania więzi małżeńskiej³⁵.

3.3.1. Celebracja sakramentu chrztu pomaga katechizowanym w odkrywaniu ich osobistych relacji z Chrystusem. Celebrację należy rozpocząć od pieśni *Chrześcijanin to ja*³⁶, a następnie korzysta się z *Obrzędów Chrztu Dzieci według rytuału rzymskiego*³⁷. Najpierw, po nawiązaniu do prośby rodziców dziecka o chrzest, należy skoncentrować się na słowach celebransa podkreślających związek wiary z zachowywaniem Bożych przykazań oraz miłowaniem Boga i bliźniego³⁸. W dalszej kolejności ukazuje się chrzest jako przyjęcie do wspólnoty wierzących i wyjaśnia się gest znaczenia dziecka znakiem krzyża (OChDz 91)³⁹. W Liturgii słowa należy odczytać fragment z Listu św. Pawła Apostoła do Galatów (OChDz 166) i Ewangelii według św. Mateusza (OChDz 169) oraz wyjaśnić te czytania w krótkiej homilii. Później następuje wyrzeczenie się zła i wyznanie wiary, tak jak w Wigilię Paschalną⁴⁰. Z trzeciej części Obrzędów chrztu wyjaśnienia domaga się sama formuła chrztu: („N., ja ciebie chrzczę...” – OChDz 117) oraz obrzędy włożenia białej szaty i wręczenia zapalanej świecy (OChDz 119 i 120)⁴¹. W zakończeniu obrzędu wyjaśnienia domaga się domaga się również Modlitwa Pańska wraz z wprowadzeniem do niej (OChDz 123-124) oraz formuła błogosławieństwa (OChDz 126 – trzecia część dotycząca wszystkich zgromadzonych). Ostatnim elementem jest pieśń dziękczynna za chrzest – „Wielbi dusza moja Pana”⁴².

3.3.2. Celebracje pokutne pomagają uwierzyć w możliwość nawiązania zerwanych przez grzech więzi z Chrystusem. Szczególnie odpowiednim czasem dla celebracji liturgii pokutnej są okresy i dni pokuty w ciągu roku liturgicznego, a zwłaszcza Wielki Post i każdy piątek, który jest wspomnieniem śmierci Jezusa Chrystusa⁴³.

³⁵ PKP s. 14.

³⁶ W. Głowa. Jezus Drogą. Lubaczów 1991 s. 470.

³⁷ *Obrzędy Chrztu Dzieci według rytuału rzymskiego*. Katowice 1972 [dalej skrót: OchDz] s. 59-82 nr 88-130.

³⁸ OChDz s. 60 nr 89.

³⁹ H. Słotwińska. *Mistagogia celebracji sakramentu chrztu dzieci*. „Studia Sandomierskie” 14:2007 z. 2-4 s. 293-310.

⁴⁰ MR 1986 s. 178-179; Słotwińska. *Mistagogia celebracji* s. 303-304.

⁴¹ Słotwińska. *Mistagogia celebracji* s. 304-308.

⁴² Tamże s. 309-310.

⁴³ Por. KKK 1438.

Celebracja sakramentu pokuty obejmuje następujące elementy: „pozdrowienie i błogosławieństwo kapłana, czytanie słowa Bożego, by oświecić sumienie i pobudzić do skruchy, wezwanie do żalu, spowiedź, która jest uznaniem grzechów i wyznaniem ich wobec kapłana, nałożenie i przyjęcie pokuty, rozgrzeszenie przez kapłana, modlitwa dziękczynna, odesłanie z błogosławieństwem kapłana” (KKK 1480)⁴⁴. Sakrament pokuty może być sprawowany także w ramach celebracji wspólnotowej, acz z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem⁴⁵, a w przypadkach szczególnych okoliczności – także w ramach wspólnotowej celebracji z ogólną spowiedzią i ogólnym rozgrzeszeniem⁴⁶.

Celebracje pokutne w ramach katechezy parafialnej wykorzystują tylko niektóre elementy z celebracji sakramentu pokuty podanej przez *Katechizm Kościoła Katolickiego* i równocześnie wprowadzają inne, bardziej dostosowane do takiego nabożeństwa. Schemat tego rodzaju celebracji wygląda następująco: wprowadzenie, modlitwa, czytana biblijne, homilia, rachunek sumienia, akt pokutny, odpowiedni śpiew (np. *Ciągle zaczynam od nowa*) i błogosławieństwo⁴⁷.

3.4. CELEBRACJE LITURGICZNE W CZWARTEJ GRUPIE TEMATYCZNEJ

Treści omawiane w czwartej grupie tematycznej: „«Ślubuję ci miłość» – wspólnota małżonków w Chrystusie” mają za zadanie podkreślić przede wszystkim sakramentalny charakter związku małżeńskiego i ukazać obecność Chrystusa w życiu małżonków na sposób sakramentalny. Doprowadzenie katechizowanych do przeżycia tej prawdy następuje w kilku etapach. W pierwszym etapie powinny zostać wyraźnie zaznaczone różnice między związkiem sakramentalnym a innymi formami związków międzyludzkich. Następnym etapem jest zapoznanie katechizowanych z istotą sakramentu oraz jego liturgią. W końcu ważne jest także zaznajomienie ze zwyczajami, które towarzyszą zawieraniu sakramentu małżeństwa (np. zaręczyny)⁴⁸. Stąd ważne w tej grupie tematycznej będą celebracje dotyczące zaręczyn oraz samego sakramentu małżeństwa.

⁴⁴ Por. *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1981 [dalej skrót: OP] s. 37 n. nr 41 n.

⁴⁵ OP s. 42 n. nr 49 n; por. KKK 1482.

⁴⁶ OP s. 61 n. nr 61 n.; por. KKK 1483.

⁴⁷ Zob. OP s. 223-225.

⁴⁸ PKP s. 15-16.

3.4.1. Dużą pomocą dla przybliżenia tematyki narzeczeństwa jako czasu przygotowania do małżeństwa czy zaręczyn będzie celebrowanie „Obrzędu błogosławieństwa narzeczonych”⁴⁹. Obrzęd ten jest zasadniczo przeznaczony dla narzeczonych, dobrze by zatem było, gdyby wśród uczestników katechizacji byli narzeczeni. Wówczas cała wspólnota katechetyczna, modląc się za nich, równocześnie przyswajałaby sobie treści, jakie zawiera „obrzęd błogosławieństwa narzeczonych”. Jeśli w grupie katechizowanych nie ma narzeczonych, należy modlitwami z tego obrzędu objąć jakichś konkretnych narzeczonych albo wszystkich narzeczonych z parafii.

„Obrzęd błogosławieństwa narzeczonych” jako święty znak poucza, że przygotowujący się do małżeństwa szczególnie potrzebują Bożej łaski. Ta Boża pomoc i błogosławieństwo mają doprowadzić do tego, aby narzeczeni „coraz bardziej szanowali się wzajemnie, szczerze się miłowali oraz przez spotkania i wspólną modlitwę w czystości przeżyli czas przygotowania do małżeństwa”⁵⁰. Młodzi ludzie, którzy przeżywają okres narzeczeństwa, stają przed problemem miłości w sposób szczególny i z miłości zdają egzamin. Wyrwanie w miłości, będącej czymś trwałym, ogarniającym całego człowieka, domaga się zachowywania Bożych przykazań, a to z kolei jest już uczestnictwem w posłuszeństwie Syna Bożego względem Boga Ojca. Miłość narzeczonych powinna posiadać cechy wymienione przez św. Pawła w Pierwszym Liście do Koryntian (13, 4-13). Powinni oni także, naśladując Chrystusa, odznaczać się pokorą i altruizmem, a wyzbywać się próżnej chwały i fałszywych ambicji (Flp 2, 1-5). Bóg przez proroka Ozeasza wzywa narzeczonych, aby w okresie narzeczeństwa zatroszczyli się o nagromadzenie darów duchowych, które następnie w dniu ślubu będą mogli złożyć w ofierze Jemu oraz wzajemnie sobie (por. Oz 2, 21-25). Miłość narzeczonych, przeżywana zgodnie z Bożymi wymaganiami, przyniesie im wzajemny szacunek – szacunek zarówno dla swojego ciała, jak i swojego partnera. Jako dzieło Chrystusa obrzęd ten daje narzeczonym łaskę wzajemnego szacunku, szczerzej miłości i przeżywania narzeczeństwa w czystości. Równocześnie wzywa ich do współpracy z daną im łaską Bożą⁵¹. Omawiany obrzęd pomoże osiągnąć cel, jaki stawia się katechezie poruszającej problem narzeczeństwa jako czasu przygotowania do zaręczyn i małżeństwa. Ponadto może być wsparciem katechezy w realizowaniu zadania, jakim jest doprowadzenie „do

⁴⁹ OBi s. 92-98.

⁵⁰ OBi s. 93 nr 202.

⁵¹ Zob. S ł o t w i ń s k a. *Mistagogia celebracji* s. 213-214.

przyjęcia czystości jako wartości, która jest gwarantem autentycznej miłości⁵². Należy również dodać, że „Obrzęd błogosławieństwa narzeczonych” może być sprawowany zarówno przez rodziców, jak przez kapłana, diakona lub osobę świecką.

3.4.2. Przybliżeniu prawdy o małżeństwie jako sakramencie dobrze posłuży celebrowanie „Obrzędów błogosławieństw małżonków”⁵³. Obrzędy te jako święty znak pouczają, że małżeństwo jest znakiem Bożej miłości w świecie i wzajemnej wierności małżonków⁵⁴. Bóg, ustanawiając małżeństwo, określił ten związek jako doskonałą jedność zarówno fizyczną, jak i duchową (Rdz 2, 18-24). Owa jedność, mająca Boskie pochodzenie, nie może być zerwana przez człowieka. Prawda zatem o nierozzerwalności małżeństw ma swoje źródło w Bogu, Stwórcy ludzkiej natury – natury mężczyzny i kobiety, którzy dążą do takiej bliskości, że tworzą jedno ciało (por. Mt 19, 3-6; Mk 10, 6-9). Pochwałę małżeństwa, które jako dzieło Boże jest święte i doskonałe, głosił biblijny Tobiasz (por. Tb 8, 4b-8). Drogą do szczęścia w małżeństwie jest bojaźń Boża, czyli zachowywanie Bożego Prawa oraz rozważanie w radości Bożych przykazań⁵⁵. Stary Testament ma wprowadzić wiele przykładów udanego małżeństwa, ale dopiero sakrament małżeństwa uzdalnia ludzi do życia pełnią miłości – miłością taką, jakiej pochwałę w pięknym hymnie wyśpiewał św. Paweł Apostoł (por. 1 Kor 12, 31 – 13, 8a). Sakrament małżeństwa, wiążąc małżonków ze sobą i jednocząc ich z Bogiem, pomaga im osiągnąć jedność doskonałą (por. Ef 4, 1-6). Gdy nupturienci zawiązują wspólnotę sakramentalną, zapraszają Chrystusa na swoje wesele, tak jak to uczynili nowożeńcy z Kany Galilejskiej. On zaś swoją Boską mocą przemienia ich ludzką, słabą jeszcze i kruchą miłość w miłość nadprzyrodzoną, jak w Kanie Galilejskiej przemienił wodę w wino (por. J 2, 1-11). Wzajemna miłość małżeńska, która objawia miłość Boga w świecie, czerpie całą swoją moc z krzyża Chrystusowego (por. Rz 8,31b-35. 37-39). Dzięki tej mocy – na wzór Chrystusa – każdy z małżonków potrafi w swoim związku szukać nie tego, co jest dobre dla niego, ale tego, co jest dobre dla współmałżonka (por. Rz 15, 1b-3a. 5-7. 13). Żona potrafi być poddana swojemu mężowi, mąż z kolei będzie szanował swoją żonę, biorąc pod uwagę jej fizyczną słabość, a także wspólne z nią dziedzictwo życia wiecznego i wspólne zjednoczenie na modlitwie (por. 1 P 3, 1-9).

⁵² PKP s. 15 i 16.

⁵³ OBi s. 43-67.

⁵⁴ Zob. S ł o t w i ń s k a. *Mistagogia celebracji* s. 198-205.

⁵⁵ Por. Ps 112 (111), 1-2. 3-4. 7b-9 – refren: „Radość znajduję w Bożych przykazaniach”.

Ponadto, małżonkowie powinni pamiętać, że zostali nabyci za wielką cenę Krwi Chrystusa, a ich ciała są świątynią Ducha Świętego, która dodatkowo została uświęcona w sakramencie małżeństwa. Ta świadomość uczy ich godnego przeżywania bliskości cielesnej (por. 1 Kor 6, 13c-15a. 17-20). Małżonkowie powinni zaufać przede wszystkim wiernej miłości Boga (por. Ps 33 (32), 12-13. 18-20. 21-22.), zakosztować Jego dobroci i wysławiać Go wraz z innymi wiernymi (por. Ps 34 (33), 2-3. 4-5. 8-9; Ps. 145 (144), 8-9. 10. 11-13). Omawiana celebrazione będzie pomocna przede wszystkim dla pogłębienia u katechizowanych „religijnego rozumienia małżeństwa”, katechezie natomiast pomoże zrealizować postawione zadanie związane z omawianiem sakramentalności małżeństwa, jakim jest wzbudzenie u katechizowanych pragnienia „przeżycia małżeństwa jako wspólnoty sakramentalnej”⁵⁶.

W celebracji tych obrzędów przez wspólnotę katechetyczną należy wykorzystać odpowiednie teksty (czytania biblijne, psalm responsoryjny, hymn do Ducha Świętego, prośby, modlitwa błogosławieństwa, zakończenie obrzędu), polecając Bogu jakieś konkretne małżeństwo, przeżywające pewne trudności w pożyciu małżeńskim, względnie swój jubileusz sakramentu małżeństwa.

Podsumowując, należy podkreślić, że każda z celebracji liturgicznych jest doskonałym miejscem kształtowania postaw religijnych u katechizowanych. Uczestniczący w tych celebacjach muszą jednak pamiętać, że nie ukształtują w sobie żadnej z postaw religijnych jedynie przez obecność fizyczną na celebacjach liturgicznych. Muszą czynnie włączyć się w akcję liturgiczną przez świadome przyjmowanie odpowiednich postaw ciała i wykonywanie różnych gestów, przez odmawianie modlitw i wspólny śpiew. Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, mówiąc o uczestnictwie w celebacjach liturgicznych, wymienia następujące przymioty tego uczestnictwa: czynne⁵⁷, pełne⁵⁸, świadome⁵⁹, pobożne⁶⁰, owocne⁶¹, zewnętrzne i wewnętrzne⁶², pełne zaangażowania⁶³ i doskonałe⁶⁴. Uczestnicy celebracji liturgicznych muszą się przede wszystkim zgromadzić wewnątrz, to znaczy muszą najpierw prze-

⁵⁶ PKP s. 16.

⁵⁷ KL 11; 14; 19; 21; 26; 27; 30; 42; 48; 50; 79; 113; 114; 121.

⁵⁸ KL 14; 21; 41.

⁵⁹ KL 11; 14; 48; 79.

⁶⁰ KL 48; 50.

⁶¹ KL 11.

⁶² KL 19.

⁶³ KL 17.

⁶⁴ KL 55.

zwyciężyć wszelkie spory, niezgodę i kłótnie. Są one bowiem zniewagą dla Kościoła – wspólnoty Ludu Bożego i Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa. Zgromadzić się wewnętrznie to ponadto otworzyć się na każdego człowieka, nawet na oszczercę i wroga. Poprawny i prawdziwy udział w celebracjach liturgicznych wymaga pewnego wysiłku. Konieczne jest spełnienie kilku podstawowych warunków: należy zerwać ze swoją grzeszną przeszłością, nałogami, niewłaściwymi upodobaniami i nawykami oraz z fałszywym poczuciem doskonałości. Trzeba także oderwać się od spraw tego świata, takich jak: pilna praca, atrakcyjna wycieczka, zabawa, rozrywkowy występ itp.⁶⁵.

Kształtowanie postaw religijnych przez uczestnictwo w celebracjach liturgicznych nie jest prostym zadaniem i wymaga dużego wysiłku woli i pracy nad sobą. Nie przekracza to jednak siły człowieka wierzącego, umocnionego darami Ducha Świętego i zjednoczonego ze zwycięskim Chrystusem.

BIBLIOGRAFIA

- Durak A.: Zbawcza pedagogia nawrócenia w celebracji nabożeństw pokutnych. RBL 49:1996 s. 184-193.
- Bołoz W.: Nabożeństwa pokutne a sakrament pokuty. AK 70:1977 s. 419-429.
- Droste D.: „Celebrare“ in der römischen Liturgiesprache eine liturgische-theologische Untersuchung. München 1963 s. 61-62.
- Krakoviak Cz.: Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji. RBL 41:1989 s. 175-177.
- Znaczenie celebracji liturgicznych w katechezie dzieci i młodzieży. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 29-54.
- Podpora R.: Montaż audiowizualne w służbie celebracji. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 83-96.
- Słotwińska H.: Katechizm Kościoła Katolickiego o celebracjach. W: Celebracje w katechezie. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 1999 s. 171-190.
- Szczepaniec S.: Liturgię celebryje cała wspólnota. „Liturgia Sacra” 2:1996 nr 1-2 s. 71-78; nr 3-4 s. 63-74.

LITURGICAL CELEBRATIONS IN PAROCHIAL CATECHESIS

Summary

This paper, in its theoretical part, depicts some questions contained in the *Program Katechezy Parafialnej Młodzieży Szkół Ponadgimnazjalnych* (“Programme of Parochial Catechesis for Secondary School Students”). They should be discussed at parochial catecheses (1). It also

⁶⁵ W. Głowa. *Eucharystia. Msza święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą*. Przemyśl 1997 s. 111.

stresses the significance of liturgical celebrations in the catechesis (2). In its practical part (3) it provides concrete liturgical celebrations. They are considerable support for some questions that are proposed at parochial catecheses.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: katecheza, katechizowani, liturgia, celebacja, modlitwa, obrzędy, błogosławieństwa, małżeństwo, rodzina, wspólnota, Kościół.

Key words: catechesis (religious instruction), students, the Liturgy, celebration, prayer, rites, blessings, marriage, family, fellowship, the Church.